

Alexandru Dudău
Simona Georgescu
Theodor Georgescu

Elemente de limbă latină și de cultură romanică

Clasa a VII-a

Draga noastră elevă/Dragul nostru elev,

Manualul pe care tocmai l-ai deschis a fost scris cu gândul la tine. Acum ești elev în clasa a VII-a, ai deci cei „șapte ani” de... școală. Pentru ca formarea ta să fie una armonioasă, noi credem că mai lipsește ceva. Ai studiat până acum diferite discipline: limbă română și alte limbi moderne, matematică, fizică, biologie, educație socială, istorie, geografie, educație plastică, muzică etc. Te-ai întrebat însă vreodată când au apărut aceste discipline și de când sunt studiate în școală? Credem că a venit momentul să te conducem către acea perioadă în care s-au născut nu doar aceste materii de studiu, ci chiar școala însăși. Îți propunem, așadar, să ne întoarcem împreună privirile către Antichitate. Și pentru că ești elev român și european în același timp, credem că este bine să afli câteva elemente de limbă latină și de civilizație greco-romană, nu doar pentru a ști ce a fost înaintea ta, ci mai ales pentru a înțelege mai bine lumea în care trăiești **acum**.

Deși la început ți se va părea că se referă doar la trecut, acest manual îți va oferi elementele care te vor ajuta să înțelegi, mai degrabă, prezentul: limba ta maternă, limbile străine pe care le înveți la școală și, mai ales, civilizația europeană, așa cum este ea astăzi. Îți propunem, așadar, un drum „înapoi”, la capătul căruia vei descoperi că ai ajuns mult „înainte”. Știm însă că acest drum nu este întotdeauna ușor. Ne-am gândit, de aceea, să nu te lăsăm singur. De cum vei întoarce această pagină, te vei întâlni cu trei elevi de vârsta ta, Luca, Iulia și Doris, cu care suntem siguri că te vei împrieteni. Vei vedea că întrebările pe care și le pun seamănă cu ale tale. Ei au de făcut o călătorie și sunt gata de drum. Tu ești gata?

Dragi colege și colegi profesori,

Elemente de limbă latină și de cultură romană reprezintă, prin natura sa, o disciplină integratoare. Programa acesteia a fost elaborată atât pentru a oferi elevilor elementele de bază ale limbii latine (cu deschidere, în principal, către limba română, dar și către alte limbi romanice sau chiar engleză), cât și pentru a veni în sprijinul unei formări umaniste generale, armonizând cunoștințe dobândite în gimnaziu și la alte discipline, precum istorie, geografie sau educație socială.

Manualul prezintă conținuturile din programă într-un mod **integrat**, cu o trecere firească (în aceeași unitate de învățare sau chiar în aceeași lecție) între cele trei componente: limbă, elemente de cultură și civilizație și valori. Structurat în cinci unități a câte trei lecții, manualul nu trebuie interpretat drept un ghid de învățare indispensabil, menit a fi parcurs în detaliu. Fiecare lecție este concepută astfel încât să asigure flexibilitate procesului de predare – învățare – evaluare. Timpul mediu orientativ alocat unei lecții este de 2 ore (la nevoie, poate fi sporit la 3 ore); trei lecții sunt proiectate pentru a fi aplicate într-o oră de curs. Alocarea orară va ține cont însă de demersul didactic pe care vi-l propuneți și de particularitățile și nevoile specifice grupului de elevi. În acest sens, o lecție oferă suficiente ocazii pentru a satisface **lectura personalizată** a programei; sunteți astfel invitați să alegeți ceea ce considerați mai potrivit pentru elevi. Atât secvențele teoretice, cât și activitățile de învățare valorifică recomandările și exemplele din programa școlară. Acestea sunt proiectate gradual, pe niveluri diferite de dificultate, constituind un sprijin eficient pentru educația diferențiată. De asemenea, modul de prezentare a domeniilor de conținut din programă permite profesorului să pună un **accent diferit** pe oricare dintre domenii, în funcție de modul în care își proiectează demersul didactic.

Întregul demers este conceput astfel încât să stârnească curiozitatea elevilor și să le trezească dorința de a explora mai departe căile pe care le deschide manualul. Varianta digitală a manualului o completează pe cea tradițională cu activități multimedia ce pot fi valorificate la clasă suplimentar sau în locul unor activități din versiunea tipărită, acolo unde veți considera necesar/util. În același fel recomandăm să fie valorificat și conținutul secțiunii finale a manualului, *Suplementa*.

Sursum corda!

Autorii

Prezentarea manualului

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 75 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- Activitate statică, de ascultare activă și observare dirijată a unor imagini semnificative
- Activitate animată (filmuleț sau scurtă animație)
- Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Butoane folosite în varianta digitală

- Butonul CUPRINS
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Butonul ECRAN COMPLET
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Butonul NOTIȚE
- Secțiunea AJUTOR
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ce propune acest manual?

- Manualul de față este conceput în conformitate cu programa școlară pentru disciplina *Elemente de limbă și de cultură romanică* (aprobată prin OMEN nr. 3393/28.02.2017). Principiul călăuzitor al întregului demers îl constituie **învățarea integrată**, care să valorizeze atât achizițiile elevilor de la alte discipline sau din propria experiență de viață, cât și posibilitățile lor imaginative și creative, având permanent în vedere profilul de formare al absolventului de gimnaziu.
- Scenariul didactic propus imaginează o **călătorie** (turistică, istorică și culturală) cât se poate de **verosimilă**, prin care elevii, alături de trei personaje de vârsta lor, să descopere, în contexte desprinse din realitatea obiectivă, contemporană, nu doar noțiuni fundamentale referitoare la limba latină și la civilizația romană, ci și concepte, idei, valori, mentalități din lumea actuală, care sunt produsul sau ecoul modern al lumii antice.
- Noutatea demersului este constituită de proiectarea călătoriei în mod natural, dinspre prezent înspre trecut, nu în mod tradițional, scolastic, dinspre trecut înspre prezent. Hotărâți să afle mai multe despre civilizația romană, în urma descoperirii întâmplătoare a unei inscripții la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, trei prieteni pleacă în vacanță într-o călătorie la Roma. Își continuă apoi drumul pe Via Appia până la Pompei, continuă pe mare până în Grecia, pentru a reveni la Sarmizegetusa, unde reușesc să înțeleagă sensul complet al inscripției: prin cele 12 rânduri al căror sens se va dezvălui treptat pe parcursul lecțiilor, textul inscripției surprinde *in nuce* universul civilizației romane și al moștenirii sale actuale. Astfel, la finalul călătoriei, elevii vor ajunge alături de prietenii lor virtuali la **rădăcinile culturii și identității europene, la înțelegerea superioară a propriei limbi, precum și la valorile care definesc nu doar Europa, ci întreaga lume civilizată.**
- Manualul este structurat în **cinci** unități de învățare, ale căror titluri reflectă principiul ordonator al temelor/perspectivelor propuse asupra lumii romane: **Roma – caput mundi; Imperium Romanum; Roma – o cetate a culturii; Civilizație și societate; Europa – o călătorie spre origini.**

Luca, Iulia și Doris, cei trei prieteni care te vor însoți pe un drum „înapoi”, la capătul căruia vei descoperi că ai ajuns mult „înainte”.

Manualul este structurat în 5 unități de învățare

<h3>U1 Roma – caput mundi</h3> <p>Unități: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Texte: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Proiect: 1</p>	<h3>U2 Imperium Romanum</h3> <p>Unități: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Texte: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Proiect: 1</p>	
<h3>U3 Roma – o cetate a culturii</h3> <p>Unități: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Texte: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Proiect: 1</p>	<h3>U4 Civilizație și societate</h3> <p>Unități: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Texte: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Proiect: 1</p>	<h3>U5 Europa – o călătorie spre origini</h3> <p>Unități: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Texte: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12</p> <p>Proiect: 1</p>

Structura manualului. Structura unei unități de învățare

- Fiecare unitate de învățare se deschide cu o imagine sugestivă pentru orizontul tematic al unității respective.
- **O unitate de învățare** cuprinde **trei lecții**: lecțiile care au alocate șase-șapte pagini sunt proiectate spre a fi aplicate la clasă pe parcursul a câte două ore (la nevoie, trei ore, în funcție de accentul pus de profesor/profesoară pe o lecție sau pe alta); lecțiile care conțin trei-patru pagini (lecțiile 3, 7 și 12) pot fi aplicate în cadrul unei ore de curs.
- Toate unitățile de învățare se finalizează cu o **evaluare sumativă**. Pentru prima și ultima unitate este propus câte un test cuprinzător, iar pentru unitățile 2, 3 și 4 sunt propuse câte două variante de evaluare sumativă (teste scrise sau/și evaluări complementare: proiecte, investigații), la alegerea profesorului/profesoarei.
- La începutul manualului se află un set de modele de **fișe de evaluare**, utile pentru observarea sistematică a comportamentului și activității elevului, pentru (auto)evaluarea proiectelor și a portofoliilor (pagina 8).
- Manualul include, la final, și o secțiune de **Suplementa** – o resursă de activități de învățare și texte aplicative, distribuite pe unitățile de învățare din manual, pentru recapitulare, consolidare și aprofundare; unele vizează activități de tip remedial, altele, dezvoltarea competențelor superioare, putând fi utilizate și ca alternative la unele activități de învățare propuse în lecții. Textele în limba latină de la *Suplementa* nu sunt însoțite de cerințe, întrucât sunt texte-suport, nu doar pentru exersarea competențelor de traducere, ci și pentru alte tipuri de activități de învățare, pe care le poate proiecta profesorul/profesoara pe baza acestei resurse oferite.
- Manualul se încheie cu un **dicționar latin-român**. Astfel, cu excepția textelor în limba latină de la paginile 115 și 117 (*Suplementa*), care necesită un dicționar mai cuprinzător, toate aplicațiile și textele din manual vor putea fi abordate doar cu ajutorul acestui mic dicționar și cu informațiile puse la dispoziție în lecțiile respective.

Structura unei lecții

<p> Quo vadis? (= „Încotro te îndrepti?”) Încotro? Rubrică de introducere în tema lecției</p> <ul style="list-style-type: none"> ● secvență care oferă o deschidere înspre noțiunile de bază ale lecției din perspectiva prezentului sau/și a cunoștințelor elevilor ● urmărește stimularea interesului elevilor pentru tematica lecției 	<p> Latine dicta (= „cuvinte/texte rostite/scrise”) Text în limba latină Text-suport pentru conținuturile de limbă latină</p> <ul style="list-style-type: none"> ● scurte enunțuri elaborate de autori sau inscripții latinești autentice ● sunt aplicații în sine, oferind și informații de cultură și civilizație 	<p> Memento! Ține minte! Secvență teoretică sumară, dar cuprinzătoare, referitoare la primul domeniu de conținut din programă (elemente de limbă latină, fie de gramatică, fie de lexic)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● prezintă, sintetic și eficient, elementele de conținut din programa școlară 	<p> Fuit olim... A fost odată... Secvență teoretică sumară, referitoare la al doilea domeniu de conținut al programei școlare (elemente de civilizație greco-romană și de cultură romanică) sau/și al treilea (valori greco-romane perene)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● scurte texte ce sintetizează problematica abordată
<p> In medias res (= „În mijlocul lucrurilor”) Aplicații Rubrică de activități de învățare</p> <ul style="list-style-type: none"> ● prezentă după secvențele teoretice ● valorifică, în mod creativ și gradual, din punctul de vedere al dificultății, toate exemplele de activități de învățare din programa școlară 	<p> Mysterium Explorare și descoperire Un rând sau două din inscripția misterioasă de la Sarmizegetusa</p> <ul style="list-style-type: none"> ● are un scop aplicativ imediat (legat de noile achiziții) și unul general – descifrarea întregii inscripții propuse ● când este plasată la finalul lecției, rubrica are și rolul de secvență de evaluare formativă (precum <i>Primus inter pares</i>). 	<p> Cogito, ergo sum (= „Gândesc, deci exist”) Deschideri. Reflecții. [Portofoliu] * Rubrică ce vizează formarea gândirii critice, reflexive și redactarea de text</p> <ul style="list-style-type: none"> ● text antic în traducere sau imagini pe baza cărora se formulează provocări ce stabilesc punți între Antichitate și actualitate 	<p> Primus inter pares (= „primul între egali”) Evaluare. Minitest. Test Secvență de evaluare formativă/sumativă</p> <ul style="list-style-type: none"> ● urmărește nu doar măsura dezvoltării competențelor elevilor, ci și progresul realizat ● minitestul de la finalul lecțiilor, de cca 10-15 minute, poate fi folosit pentru evaluarea la clasă sau ca temă

* Mențiunea **Portofoliu** apare doar în lecțiile care propun teme de portofoliu: 1, 4, 9, 12, 13. În lecțiile în care rubrica are mai multe *Provocări*, tema de portofoliu este constituită de *Provocarea* care solicită explicit redactare de text.

Cu excepția rubricilor *Quo vadis?* și *In medias res*, prezente în toate lecțiile, celelalte rubrici sunt utilizate selectiv, dar coerent, pe parcursul câte unei lecții.

La acestea se adaugă trei casete complementare, prezente într-un loc sau altul al lecției, în funcție de necesitățile fiecărei secvențe:

- **Auxilia** (= „lucruri ajutătoare”, „instrumente”) – repere/instrumente pentru exercițiile diverse sau pentru înțelegerea noțiunilor/temelor de limbă, de istorie, cultură și de civilizație (greco-)romană;
- **Nota bene!** (= „ia aminte!”) – termeni/noțiuni/concepte importante pentru receptarea adecvată a textelor/elementelor de conținut noi;
- **Non multa, sed multum** (= „nu multe, ci mult”, adică nu cantitate, ci concizie și profunzime) – expresii, citate, aforisme latinești adecvate contextual și semnificative pentru moștenirea culturală și valorică a civilizației greco-romane.

Cuprins

Domeniul de conținut Elemente de limbă latină		Domeniul de conținut Elemente de civilizație greco-romană și de cultură romană	Domeniul de conținut Valori greco-romane perene
Fișe de evaluare / p. 8			
Unitatea I. Roma – caput mundi			
Lecția 1 / p. 10 Ulpiu Traianu Sarmizegetusa	Alfabetul latin ● alfabetul latin; scrierea și pronunțarea Lexic: istoria cuvintelor, de la latină la limbile moderne ● straturile lingvistice ale limbii române; stratul latin	Procesul de romanizare ● originile poporului român și ale limbii române; procesul de romanizare în Europa	
Lecția 2 / p. 16 Roma	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii ● cazurile în limba latină și română ● nominativul și acuzativul singular ● verbul <i>esse</i> – indicativ prezent Familii de limbi – limbile indo-europene. Etimologia	Roma – de la cetatea lui Romulus la centrul lumii latinofone ● poporul roman (sinteză) ● statul roman – epocile (sinteză)	
Lecția 3 / p. 22 Romulus et Remus		Zei și eroi ● mituri fondatoare și eroi fondatori: copilăria lui Romulus și Remus; întemeierea Romei ● colinele Romei ● simboluri romane	Modele de gândire și de raportare la lume ● cultura legii ● binele personal/public
Evaluare sumativă / p. 26 Test			
Unitatea II. Imperium Romanum			
Lecția 4 / p. 28 Forum Romanum	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii ● terminațiile verbale pentru persoana a III-a singular și plural ● structura cuvântului; evoluția în limbile moderne Geneza limbilor – limbă-mamă/limbă-fiică, relația dintre factorul istoric și cel lingvistic ● limba latină și limbile romanice	Roma – de la cetatea lui Romulus la centrul lumii latinofone ● republica romană: societatea; statul ● <i>Senatus populusque Romanus</i> Viață publică – viață privată ● forme de organizare comunitară: forul roman	Modele de gândire și de raportare la lume ● dialogul/dezbaterea ● responsabilitatea ● respectul pentru celălalt ● coeziunea socială, civică
Lecția 5 / p. 34 Colosseum	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii ● conjugările verbului în limba latină și în limba română ● partea fixă a verbului (tema) ● terminațiile verbale pentru toate persoanele și ambele numere ● indicativul prezent (I)	Puterea romană. Evoluție în spațiu și timp ● sfârșitul republicii – spre Roma imperială Personalități romane ● C. Iulius Caesar	Modele de gândire și de raportare la lume ● binele personal/public ● gloria Modele estetice în artă ● arhitectura: amfiteatrul – Colosseum
Lecția 6 / p. 40 Imperatores	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii ● cazurile G. și D. în limba latină și în limba română (sinteză) ● structura substantivului ● genitivul singular Diferența dintre moștenire și împrumut	Puterea romană. Evoluție în spațiu și timp ● Imperiul Roman (sinteză) Arta greco-romană și moștenirea ei europeană ● arta monumentală: arcul de triumf	Modele de gândire și de raportare la lume ● gloria ● moderația/prudența ● pragmatismul
Evaluare sumativă / pp. 47-48 Investigație. Proiect			
Unitatea III. Roma – o cetate a culturii			
Lecția 7 / p. 50 Columna Traiani	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii ● dativul singular ● rolul cuvântului în enunț și context: topica; elemente de sintaxă Fondul latin al limbii române. Câmpuri semantice		
Lecția 8 / p. 54 Forum Traiani		Personalități romane ● Marcus Ulpiu Traianus Arta greco-romană și moștenirea ei europeană ● coloana și columna: columna lui Traian	Modele de gândire și de raportare la lume ● libertatea ● binele public Modele estetice în artă ● arhitectura; sculptura

Lecția 9 / p. 60 Otium	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii <ul style="list-style-type: none"> ● ablativul singular ● funcțiile sintactice ale substantivului (sinteză) Lexic latin în alte limbi romanice	Viață publică – viață privată. Mentalități <ul style="list-style-type: none"> ● grădini și parcuri ● băi – terme ● masa la romani ● <i>otium</i> – timpul liber 	Modele de gândire și de raportare la lume <ul style="list-style-type: none"> ● binele personal/public ● valoarea timpului ● confortul colectiv al cetățenilor
Evaluare sumativă / pp. 67-68 Test. Proiect			
Unitatea IV. Civilizație și societate			
Lecția 10 / p. 70 Civitas Romana	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii <ul style="list-style-type: none"> ● indicativul prezent (II) ● indicativul imperfect Cuvinte de origine latină în limbi neromanice (cu insistență pe limba engleză)	Viață publică – viață privată. Mentalități <ul style="list-style-type: none"> ● forme de organizare comunitară: bazilica ● relația public – privat, cetățean – stat: dreptul roman 	Modele de gândire și de raportare la lume <ul style="list-style-type: none"> ● adevărul ● dreptatea/justiția Modele estetice în artă <ul style="list-style-type: none"> ● arhitectura: Circus Maximus; teatrele
Lecția 11 / p. 77 Dei et homines	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii <ul style="list-style-type: none"> ● adjectivul: diferențierea de gen; comparativul și superlativul în limba vorbită – moștenirea lor; pleonasm tipice în română 	Panteonul greco-roman – imagine a universului și a societății umane <ul style="list-style-type: none"> ● cei 12 zei principali ● alți zei importanți 	Modele de gândire și de raportare la lume <ul style="list-style-type: none"> ● valorile întrupate de zeii greco-romani Modele estetice în artă <ul style="list-style-type: none"> ● imaginea divinității (I)
Lecția 12 / p. 84 Templa		Arta greco-romană și moștenirea ei europeană <ul style="list-style-type: none"> ● templul Zei și eroi <ul style="list-style-type: none"> ● Judecata lui Paris 	Modele estetice în artă <ul style="list-style-type: none"> ● imaginea divinității (II)
Evaluare sumativă / pp. 87-88 Test. Proiect			
Unitatea V. Europa – o călătorie spre origini			
Lecția 13 / p. 90 Itinera: Pompei	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii <ul style="list-style-type: none"> ● terminațiile cazuale pentru plural: N., Ac., G., D., Abl. ● numeralul cardinal Cifre romane – cifre arabe	Puterea romană. Evoluție în timp și spațiu <ul style="list-style-type: none"> ● armata romană Viață publică – viață privată <ul style="list-style-type: none"> ● forme de organizare comunitară; relația urban – rural; orașul Pompei 	Modele de gândire și de raportare la lume <ul style="list-style-type: none"> ● responsabilitatea ● sacrificiul Modele estetice în artă <ul style="list-style-type: none"> ● pictura romană (fresca) ● mozaicul
Lecția 14 / p. 96 Itinera: Graecia	Alfabetul latin: egipteni > fenicieni > greci > romani > alfabetul pe care îl folosim astăzi <ul style="list-style-type: none"> ● o istorie a evoluției alfabetelor ● semne lingvistice folosite ca simboluri în domeniul științelor Vocabular internațional de origine greco-romană în diverse domenii ale cunoașterii Limba – un organism viu	Viață publică – viață privată. Mentalități <ul style="list-style-type: none"> ● relația cetățean – stat Formarea culturii europene. Elemente de cultură și civilizație romanică <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Scoala din Atena</i> și Renașterea culturii greco-romane 	Modele de gândire și de raportare la lume <ul style="list-style-type: none"> ● gloria competițională și spiritul sportiv; jocurile olimpice ● dialogul și cultura legii ● binele public ● gândirea critică, rațională: filosofia, științele exacte
Lecția 15 / p. 103 Europa	Elemente de flexiune în limba latină și în limba română – analogii <ul style="list-style-type: none"> ● indicativul viitor 	Formarea culturii europene. Elemente de cultură și civilizație romanică	Valori greco-romane – valori europene Modele estetice în artă <ul style="list-style-type: none"> ● arhitectura (neo)clasică
Evaluare sumativă / p. 109 Test			
Suplementa. Recapitulare, consolidare, aprofundare / pp. 110-117			
Dicționar latin-român / pp. 118-119			

Notă: Toate cele cinci competențe specifice sunt vizate pe parcursul fiecărei lecții, în concordanță cu demersul integrat propus.

Competențe generale

1. Receptarea adecvată a elementelor lingvistice esențiale ale limbii latine prin raportare la limba română și la alte limbi romanice/moderne
2. Valorificarea elementelor de limbă, cultură și civilizație greco-romană în dezvoltarea personalității și în asumarea identității socioculturale

Competențe specifice

- 1.1. Identificarea unor elemente esențiale ale limbii latine în diverse contexte
- 1.2. Utilizarea elementelor lexicale și gramaticale într-o varietate de contexte, în limba latină și în limba română/alte limbi romanice/moderne
- 2.1. Identificarea unor locuri, personaje, fapte, procese și concepte definitorii pentru civilizația romană
- 2.2. Identificarea unor modele culturale clasice relevante pentru reprezentarea lumii
- 2.3. Integrarea faptelor de cultură și civilizație romană în actualitate

Fișe de evaluare

Așa cum vei observa, profesorul/profesoara poate folosi diverse metode/instrumente de evaluare, precum și de cuantificare în note a eforturilor și a rezultatelor tale la această disciplină. Mai jos sunt oferite câteva modele de fișe de evaluare, care pot fi utilizate pe parcursul anului școlar.

Fișă de observare sistematică a activității și a comportamentului elevilor

Criteriu	Urmarea atentă și eficiență a instrucțiunilor activităților	Implicare în activitățile de învățare curente	Colaborarea cu colegii (activități în pereche sau în echipă)	Realizarea și finalizarea sarcinilor de lucru	Prezentarea proiectelor/ investigațiilor/ altor produse/ teme	Încadrarea în timp/ termene (activități și evaluări)	Comunicarea – primirea și oferirea adecvată de feedback
Unitatea							
U1	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
U2	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
U3	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
U4	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
U5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

- Se completează, la finalul fiecărei unități de învățare, câte o fișă pentru fiecare elev, prin încercuirea cifrei care corespunde nivelului atins la criteriul asociat (se pot observa astfel mai ușor progresul, stagnarea sau regresul).
- Semnificațiile cifrelor în raport cu criteriile asociate:
1 – *deloc* sau *foarte puțin*; 2 – *puțin*; 3 – *mediu*; 4 – *în mare măsură*; 5 – *în foarte mare măsură*.
- Fișa poate fi cuantificată în punctaje pe baza cărora să se poată constitui o notă; în acest caz, grila detaliată va include punctaje doar pentru criteriile măsurabile, cu grad mare de obiectivitate și relevante pentru achizițiile elevului (de exemplu, în grila de mai sus, criteriile 4-6), și va fi prezentată de profesor/profesoară în prima parte a anului școlar.

Fișă de (auto)evaluare a proiectului/investigației

Criteriu	Conținut cu informații corecte din punct de vedere științific	Valorificarea adecvată a resurselor indicate	Respectarea și tratarea adecvată, coerentă și completă a cerințelor	Realizarea calitativă a produsului proiectului (text, imagini etc.)	Cursivitate, claritate, corectitudine lingvistică, implicare în prezentare	Sincronizarea/ colaborarea cu colegii de echipă; încadrarea în timp
Unitatea						
U2	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
U3	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
U4	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4

- Se completează, la finalul fiecărei prezentări, atât de către elevi (ca autoevaluare/interevaluare a proiectelor sau a investigațiilor prezentate de colegi), cât și de către profesor/profesoară.
- Semnificațiile cifrelor în raport cu criteriile asociate:
– criteriile de conținut: 1 – *deloc* (0 p.); 2 – *puțin* (0,5 p.); 3 – *mediu* (1 p.); 4 – *bine* (1,5 p.); 5 – *foarte bine* (2 p.);
– criteriile de prezentare: 1 – *deloc* (0 p.); 2 – *puțin* (0,3 p.); 3 – *mediu* (0,5 p.); 4 – *în mare/foarte mare măsură* (1 p.).
- Pentru fiecare elev, profesorul/profesoara poate opta să acorde note pentru fiecare proiect sau să realizeze o medie a acestora.

Fișă de evaluare a portofoliului

Criteriu	Jurnalul de călătorie – conținut	Jurnalul de călătorie – redactare	Temă Unitatea 2	Temă Unitatea 3	Temă Unitatea 4	Temă Unitatea 5	Bonificație
Punctaj	3 p.	2 p.	1 p.	1 p.	1 p.	1 p.	max. 3 p.

- Portofoliul propus în manual conține un jurnal de călătorie (vezi pag. 15) și câte o temă pentru fiecare unitate de învățare, semnalată la rubrica „Cogito, ergo sum”, în lecțiile 4, 9, 10 și 13.
- Baremul de evaluare și notare, cu detalierea punctajelor pentru fiecare criteriu, va fi dezvoltat de cadrul didactic.
- Profesorul/profesoara poate stabili un punctaj general pentru elaborarea temelor de portofoliu aferente unităților de învățare (de exemplu, punctaj maxim pentru realizarea a cel puțin trei dintre ele) sau să recomande doar unele spre a fi realizate.
- Bonificația se poate acorda, parțial sau total, de exemplu, pentru anumite aspecte foarte bune/excelente. În mod similar, se pot acorda bonificații care să compenseze eventuale lipsuri și în cadrul celorlalte fișe de evaluare.

În situația calculării de punctaje pentru acordarea unei note, orice fișă de evaluare propusă va include 1 p. din oficiu. Fișele pot include criterii de evaluare a impactului activităților/proiectelor/temelor de portofoliu asupra elevilor.

U1

Roma – *caput mundi*

Colina Palatin, Roma. Urmele palatelor imperiale și ale grădinilor romane de pe Palatin veghează și astăzi asupra orașului care a devenit reperul unei civilizații ce a schimbat pentru totdeauna fața lumii.

Lecția 1

Lecția 2

Lecția 3

Evaluare sumativă

10 Ulpia Traiana Sarmizegetusa

16 Roma

22 Romulus et Remus

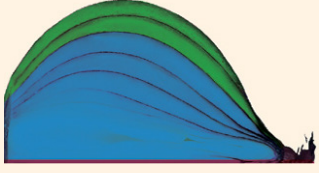
26

Lecția 1. Ulpia Traiana Sarmizegetusa

Quo vadis? – Încotro?

1. Dacă cineva te-ar întreba „Cine sunt strămoșii noștri?”, ce i-ai răspunde? Cum se numește epoca istorică în care s-a produs romanizarea, proces care a condus și la nașterea poporului român?
2. Limbile lumii, precum și popoarele care le vorbesc, păstrează elemente din epocile trecute. De aceea, originile unei limbi lămuresc în mare măsură și originile poporului. Astfel, originile poporului român se pot observa și în așa-numitele straturi istorice ale limbii române, identificate de specialiști și reprezentate grafic mai jos:

popor	limbă	strat lingvistic al limbii române	
slavii	limba slavă veche	slav	→
romanii	limba latină	latin (60-66% din vocabularul fundamental)	→
geto-dacii	limba geto-dacilor	dac	→

Nota bene!

romanizare = proces istoric prin care se imprimă unei țări, unei regiuni, unei populații caracterul (trăsăturile) civilizației romane

a se romaniza = a deveni roman sau romanic, prin preluarea limbii latine și a modelului roman de societate, cultură și civilizație

- a. Care crezi că este cel mai vechi strat lingvistic? Dar cel mai semnificativ ca pondere?
- b. Având în vedere informațiile de mai sus, care strat este definitiv pentru originea poporului român?

➕ Aflați într-o excursie la Sarmizegetusa, străvechea capitală a Daciei romane, Luca, Iulia și Doris, trei colegi de clasă, văd aproape de intrarea în cetate un panou pe care este scris numele complet, „oficial”, al orașului, în limba latină, așa cum este el atestat într-o inscripție reală, descoperită în timpul unor săpături arheologice.

A-Z Latine dicta – Text în limba latină

Ulpia Traiana Sarmizegetusa

In medias res – Aplicații

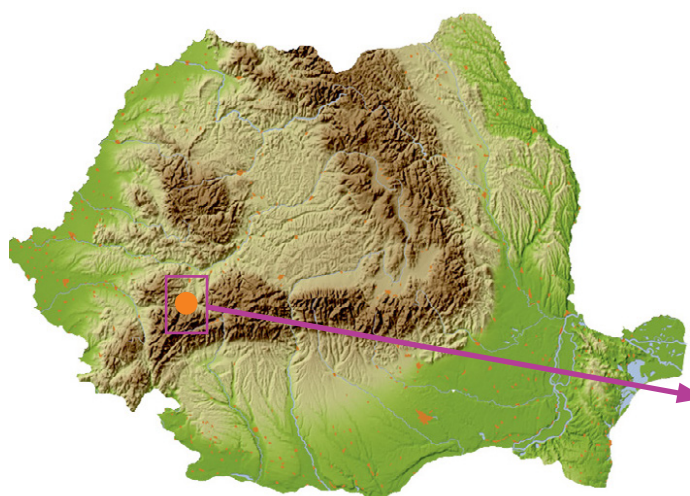
1. Termeni precum *colonia* sau *municipium* desemnau în limba latină așezările urbane, orașele. Care dintre cei doi termeni are azi un corespondent în limba română, cu sensul de „oraș important, însemnat”? Numește 3-4 astfel de orașe aflate în zona geografică în care locuiești.

Arcul uneia dintre intrările în Colonia Augusta Perusia (azi, Perugia, Italia)

Ulpia Traiana Sarmizegetusa

- În titlul oficial al Sarmizegetusei există două adjective care trimit la numele a doi renumiți împărați romani: unul dintre ei este chiar primul dintre împărați (fig. 1), iar celălalt este cuceritorul Daciei și, totodată, întemeietorul capitalei noii provincii (fig. 2). Identifică adjectivele și numele celor doi împărați.
- Care cuvânt din titlul oficial al Sarmizegetusei trimite la poporul cucerit de romani?
- Ulpia Traiana Sarmizegetusa se află în Țara Hațegului, zonă submontană din județul Hunedoara, la o distanță de 40 km față de vechea capitală dacică (Sarmizegetusa Regia). În ce regiune istorică a României se află?

Ulpia Traiana Sarmizegetusa – amfiteatrul

Cei trei prieteni încearcă să-și amintească, din ceea ce au studiat la școală și din lecturile proprii, cum a ajuns puterea romanilor să se răspândească atât de departe de Peninsula Italică și, mai ales, care este legătura dintre noi, cei de azi, și romani. Doris, pasionată de istorie, face o sinteză...

Fuit olim... – A fost odată...

Originile poporului român și ale limbii române Procesul de romanizare

Între secolele I a.Chr./î.H.-I p.Chr./d.H. teritoriul României de azi era populat, în cea mai mare parte, de **triburi geto-dace**, popor de origine tracă, organizat în mici regate, care uneori erau reunite sub autoritatea unui rege mai puternic (cum a fost Burebista). Pe măsură ce granițele Imperiului Roman se apropiau de teritoriile dacilor, conflictele dintre daci și romani se întindeau în zonele de contact.

După o campanie nereușită, inițiată de împăratul Domițian, **Traian** pornește război împotriva celui mai puternic regat dac, condus de **Decebal**. Traian a justificat noua campanie militară în Dacia prin nevoia de a opri creșterea puterii dacilor, care amenințau, prin incursiuni repetate, siguranța provinciilor romane învecinate. Miza războiului depășea însă nevoia imperiului de securitate la graniță și urmărea probabil și potențialul economic și militar al Daciei.

În urma celor două războaie, din anii 101-102 și 105-106 d.H., armatele romane au cucerit regatul dac și au pornit un amplu și rapid proces de transformare a teritoriului într-o **provincie romană, Dacia**.

Dincolo de numărul mare de trupe militare (și, implicit, de romani) cantonate în provincie sau de lucrările publice realizate (orașe, drumuri, fortificații etc.), statul roman a adus și un mare număr de coloniști, veniți, după cum spune istoricul Eutropius, *ex toto orbi Romano* („din întreaga lume romană”).

Nota bene!

a.Chr. = ante Christum
(înainte de Hristos – î.H.)

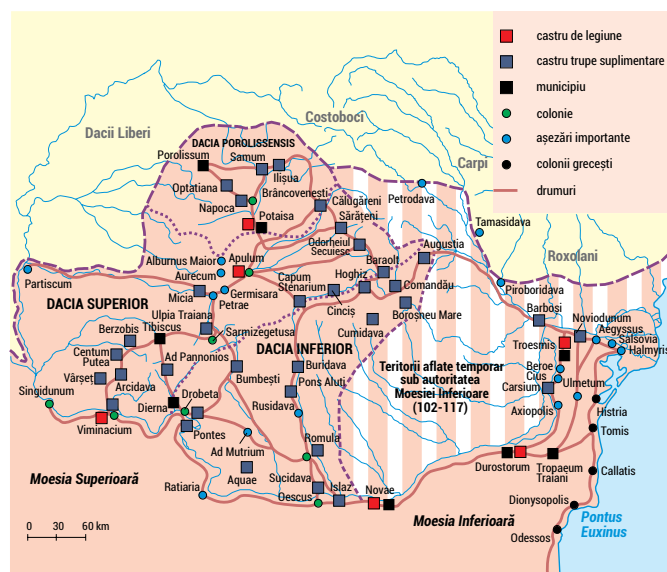
p.Chr. = post Christum
(după Hristos – d.H.)

Provincia a prosperat, iar procesul de romanizare a autohtonilor a fost intens, deși stăpânirea romană a provinciei nu a fost îndelungată la scara istoriei – aproximativ 165 de ani. Împăratul Aurelian (270-274 d.H.), întrucât nu mai făcea față invaziilor repetate și tot mai distructive ale migratorilor în Dacia, precum și din dorința de a întări granițele naturale ale imperiului (cum era Dunărea, mai ușor de apărat), abandonează provincia și retrage armata și funcționarii care lucrau în administrație. Provincia nu este însă părăsită și de locuitorii ei.

În pofida multor secole tulburate de valurile de migrații, precum în cea mai mare parte a Europei, continuitatea daco-romană pe teritoriul fostei provincii a fost neîntreruptă și s-a extins și dincolo de Carpați, în zona Moldovei de azi. Astfel s-a născut poporul român, vorbitor al unei limbi de origine latină, **limba română**, o **limbă romanică**, la care s-au adăugat, la începutul Evului Mediu, importante elemente de origine slavă. De-a lungul următoarelor secole, limba română a primit influențe și de la alte limbi, precum bulgara, maghiara, greaca, turca, franceza etc.

Nu doar o istorie românească, ci una europeană

Începând cu secolul al III-lea î.H., stăpânirea romană s-a extins constant în bazinul Mării Mediterane. Apogeul a fost atins în epoca împăraților Traian și Hadrian (prima parte a secolului al II-lea d.H.). Imperiul Roman cuprindea o parte însemnată a Europei, nordul Africii și teritorii întinse în Orientul Apropiat. Mediterana devenise astfel o mare proprie, pe care romanii o numeau **mare nostrum**. Într-o bună parte din teritoriile cucerite pe continentul european, transformate astfel în provincii ale Romei, nu s-a impus însă doar puterea politică și militară romană, ci s-au răspândit și limba, cultura, valorile, obiceiurile cotidiene romane etc., ceea ce a condus în timp la nașterea unor popoare noi, vorbitoare de **limbi romanice** – descendente ale limbii latine.

Dacia romană

Hartă a Imperiului Roman în epoca sa de maximă extindere

In medias res – Aplicații

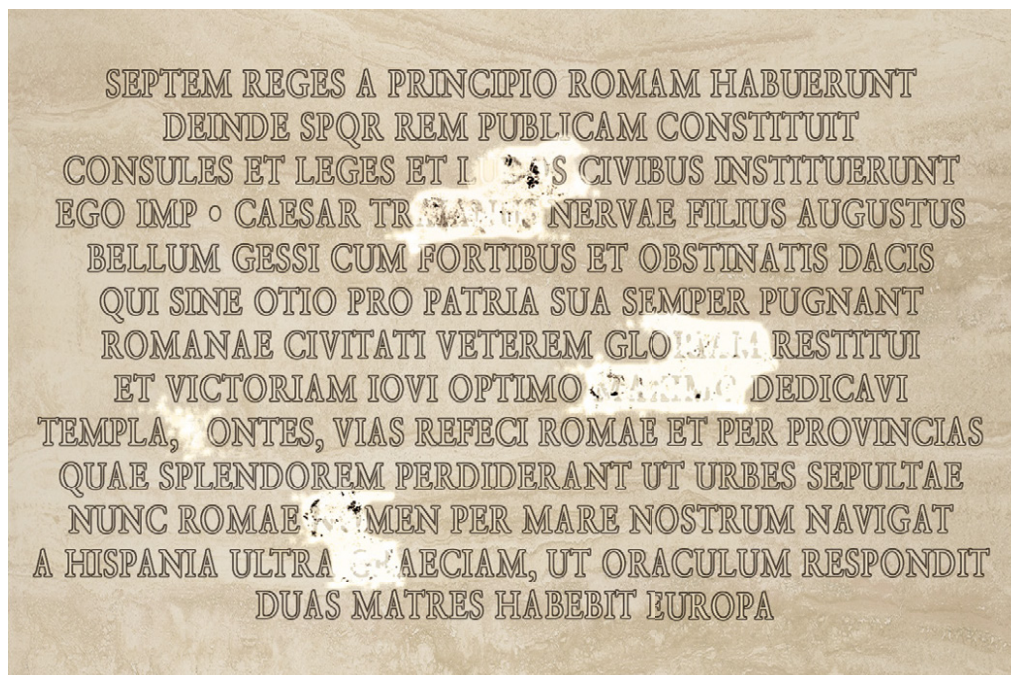
1. **CONCURS:** Identificați, în trei minute, pe harta de mai sus, care ilustrează dimensiunile maxime ale Imperiului Roman, cât mai multe țări actuale, care în Antichitate au fost, pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat, parte a puterii romane. Câștigă cea/cel care numește corect cele mai multe țări.
2. Discutați în perechi și notați în caiet țările în care știți sau credeți că se vorbesc și azi limbi romanice, deci țări unde, odinioară, s-a impus limba latină. Pentru verificarea corectitudinii, extindeți discuția la nivelul întregii clase.
3. Asociază, în caiet, după modelul de mai jos, câte un element din prima coloană cu elemente din celelalte două coloane, astfel încât să rezulte o legătură corectă din punct de vedere istoric și lingvistic. Dacă nu poți identifica țara contemporană la care trimite numele provinciei romane, caută informațiile necesare pe internet.
Exemplu: **Dacia – România – limba română**

Provincie romană	Stat modern	Limbi romanice
GALLIA	Italia	italiana
SARDINIA	Spania	sarda
HISPANIA	România	retoromana
ITALIA	Franța	franceza
LUSITANIA	Portugalia	portugheza
DACIA	Elveția	româna
	Belgia	spaniola
		catalana

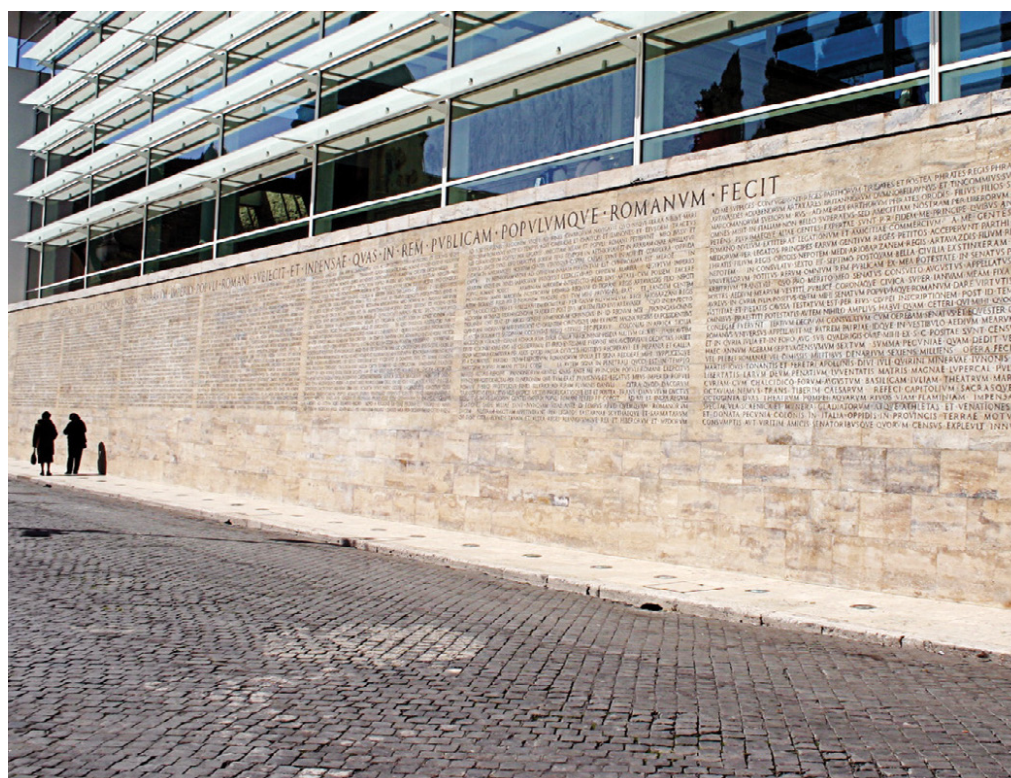

Plimbându-se printre ruinele Sarmizegetusei, Luca, Iulia și Doris găesc o lespede, acoperită parțial cu vegetație și pământ. Curioși, o curăță și astfel descoperă o lungă și misterioasă inscripție în limba latină. Fără să știe, scosese ră la iveală începutul lucrării istorice dedicate de Traian războaielor dacice, *De bello Dacico* („Despre războiul cu dacii”). Textul lucrării lui Traian a circulat în Antichitate, dar s-a pierdut: s-au păstrat doar câteva cuvinte, citate de un autor antic. Copiii făcuseră o mare descoperire!

Mysterium – Explorare și descoperire

Inscripție imaginară, similară unor inscripții cu texte latinești autentice

Un subcapitol din *Res Gestae Divi Augusti* (o istorie a Romei atribuită lui Augustus), scris sub forma unei uriașe inscripții pe peretele unei clădiri moderne care adăpostește *Ara Pacis Augustae* (Altarul Păcii lui Augustus), Roma

Auxilia – Reperere

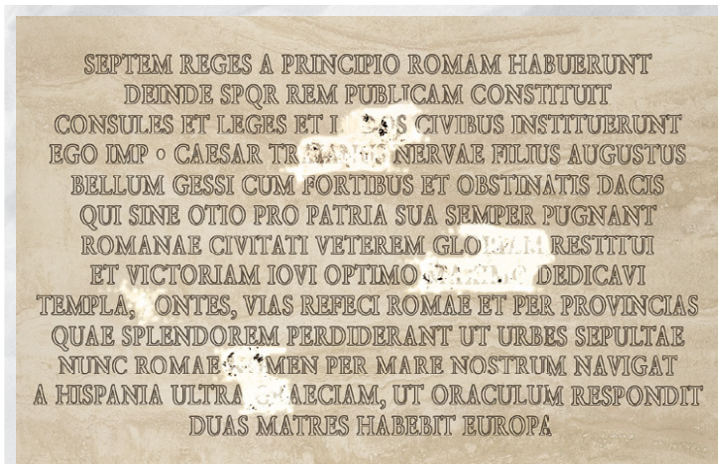
- Din spațiul Imperiului Roman a ajuns până la noi un mare număr de inscripții în latină, care ne permit azi să înțelegem mai bine istoria, personalitățile și viața publică ori privată a locuitorilor Imperiului. Romanii lăsu inscripții nu doar pe monumente dedicate unei anumite persoane, ci și pe clădiri publice și private, pe altare, baze de statui, tăblițe din bronz etc. Scopul inscripțiilor era divers: onorific (omagial), religios, comemorativ, legislativ, informativ etc.
- Uneori, inclusiv fragmente semnificative ca întindere din opere istorice sau literare erau săpate în piatră sau incizate în bronz, pentru a putea fi citite de trecători.
- Tradiția romană a inscripțiilor pe edificii publice a continuat în Evul Mediu și Renaștere, păstrându-se până în ziua de azi.
- Epigrafia este o ramură a istoriei care se ocupă cu studiul inscripțiilor. Textele inscripțiilor se numesc epigrafe.

Dornici să vadă mai bine textul inscripției, cei trei prieteni reușesc să-l transcrie, înlocuind cu liniuțe literele șterse de timp.

Mysterium – Explorare și descoperire

Septem reges a principio Romam habuerunt. Deinde SPQR rem publicam constituit, consules et leges et l—s civibus instituerunt. Ego Imp. Caesar Tr—, Nervae filius, Augustus, bellum gessi cum fortibus et obstinatis Dacis, qui sine otio pro patria sua semper pugnant. Romanae civitati veterem glo— restitui et victoriam Iovi Optimo — dedicavi. Tempa, —ontes, vias refeci Romae et per provincias, quae splendorem perdiderant ut urbes sepultae. Nunc Romae — men per mare nostrum navigat a Hispania ultra — aeciam, ut oraculum respondit: Duas matres habebit Europa.

Memento! – Ține minte!

- Alfabetul latin, din care sunt derivate azi variante cu cea mai largă răspândire printre limbile lumii, cuprinde următoarele litere: **A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z**
- Cuvintele în limba latină se pronunță, de regulă, așa cum se scriu, cu câteva particularități de rostire a unor grupuri de litere.
- Diftongii **ae** și **oe** se citesc în mod tradițional **e**, dar în latina clasică (folosită în scris, mai ales de către persoanele instruite) se citeau **ai**, respectiv **oi**; există și alți diftongi, pe care îi vei descoperi în anumite cuvinte, pe parcursul lecțiilor următoare.
- Grupurile **ce**, **ci** și **ge**, **gi** se citesc așa cum se scriu, cu mențiunea că în latina clasică acestea se citeau **ke**, **ki**, respectiv **ghe**, **ghi**.
- Grupul **ch** se poate citi **c** sau **h**, iar **ph** se citește **f**.
- Grupul **ti**, urmat de vocală se citește, tradițional, **ți**, dar în latina clasică se citea așa cum se scrie, **ti**.
- Accentul în limba latină stă, de regulă, fie pe penultima, fie pe antepenultima silabă. În tabelul de mai jos este subliniată silaba accentuată.

Se scrie	Se citește în pronunția tradițională	Se citește în latina clasică
caelum – „cer”	<u>ce</u> lum	<u>ca</u> ilum
amicitia – „prietenie”	ami <u>ci</u> ția	ami <u>ki</u> tia
argentum – „argint”	ar <u>ge</u> ntum	ar <u>gh</u> entum
poena – „pedeapsă”	<u>pe</u> na	<u>poi</u> na

Auxilia – Repere

- Antichitatea nu a cunoscut diferențierea pe care o facem azi între literele mari și cele mici. Practic, se scria doar cu majuscule. Cele mai multe inovații, pe care acum le considerăm aspecte absolut necesare în scriere, apar mai târziu: spațiile clar delimitate între cuvinte, aplicarea unor reguli consecvente de scriere cu majuscule/minuscule (litere mici), diferența dintre scrisul de tipar și cel de mână, semnele de punctuație etc.
- În alfabetul latin, sunetele care astăzi sunt **u** și **v** se notau cu aceeași literă, **V**. Pentru a face diferențierea, în textele în limba latină pe care le studiem acum, sunetele respective sunt notate așa cum o facem în limba română, prin literele **u** și **v**.
Exemple:
VENTVS = **ventus** („vânt”);
VLPIVS = **Ulpus** (nume propriu).
- Alfabetul latin clasic are doar litera **i**, dar mai târziu va apărea și sunetul **j**, astfel încât **i** și **j** marchează, în limbile moderne, sunete și litere distincte.
Exemple: **iocus** = **joc**; **maior** = **major**.

In medias res – Aplicații

- În limbile moderne care folosesc alfabetul latin, există anumite litere care nu se regăsesc în varianta folosită de romani. Descoperă în alfabetul folosit acum în limba română literele care nu apar în alfabetul latin clasic.
- Rândurile următoare, extrase din textul inscripției descoperite de copii, au colorată silaba pe care stă accentul. Alege un rând și pronunță cu voce tare fiecare cuvânt, în ordine. Citește apoi cu voce tare întregul rând și repetă exercițiul pentru celelalte propoziții.
 - Septem reges a principio Romam habuerunt.
 - Qui sine otio pro patria sua semper pugnant.
 - Bellum gessi cum fortibus et obstinatis Dacis.
 - Quae splendorem perdiderant ut urbes sepultae.
- Lucrați în echipe de patru colegi. Transcrieți pe caiete, din primele șase rânduri ale inscripției, toate cuvintele al căror înțeles considerați că îl puteți deduce și notați-le sensurile corespunzătoare din limba română. Câștigă echipa care a notat cele mai multe asocieri corecte cuvânt – traducere (verificate de către profesor/profesoară sau cu ajutorul dicționarului).
- Identifică în textul inscripției numele unui oraș, al unei țări și al unui continent.

Cogito, ergo sum – Deschideri. Reflecții. Portofoliu

Ghidat de profesor/profesoară, alcătuieste, începând cu această lecție, un mic jurnal de călătorie (ca și cum i-ai însoți pe cei trei prieteni în aventurile lor), în care să notezi informații și impresii despre ceea ce ai „văzut” și ceea ce ai învățat pe parcursul lecțiilor, incluzând partea digitală a manualului, dar și alte surse pe care le-ai consultat – de exemplu, cu ocazia proiectelor.

Jurnalul, care va constitui cel mai important element al portofoliului tău la această disciplină, trebuie:

- să fie alcătuit din cel puțin cinci piese datate (o piesă reprezintă 1-2 pagini de text și imagini), câte una pentru fiecare unitate de învățare; tu decizi momentul în care elaborezi sau ordonezi piesele jurnalului, cu condiția de a-l aduce la zi la orele programate din timp de profesor/profesoară pentru verificare, îndrumare sau evaluare;
- să conțină aspecte de istorie și civilizație romană care ți s-au părut importante sau care te-au impresionat, termeni/expresii latinești care ți-au atras atenția, imagini cu monumente/opere de artă din locurile „vizitate”;
- să aibă, în cadrul fiecărei piese, cel puțin o jumătate de pagină de text redactat de tine și cel puțin o imagine, relevantă pentru textul tău sau pentru un element din acest text, prezentată sumar (1-2 rânduri).

La finalul excursiei la Sarmizegetusa, bazându-se pe reperele geografice ale inscripției, cei trei prieteni decid să pornească în vacanța de vară într-o călătorie, împinși de dorința de a descoperi lumea la care se referă textul și, cine știe, poate chiar de a descifra sensul inscripției. Călătoria îi va purta la Roma și în alte locuri ale Italiei antice, iar apoi pe mare, în Grecia, pentru a reveni, în final, la Sarmizegetusa.

Lecția 2. Roma

▶ Pentru excursia la Roma, Luca, Iulia și Doris iau cu ei un ghid turistic despre Italia, bogat în informații și prezentări, mai ales în ceea ce privește istoria și cultura marilor orașe. Ajunși la aeroportul din Roma, cei trei prieteni deschid ghidul la capitolul dedicat fostei capitale a Imperiului Roman. Le atrag atenția chiar primele pagini.

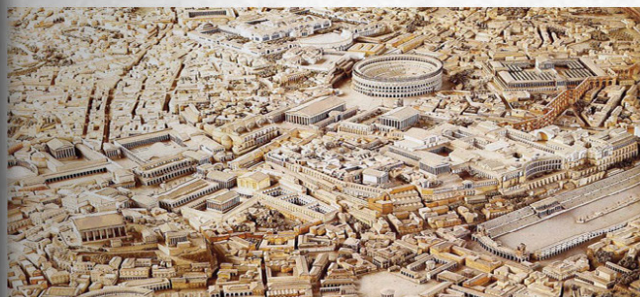

ROMA, CAPUT MUNDI

Toate drumurile duc la Roma...

Locuri de vizitat

Unde le găsești

Quo vadis? – Încotro?

1. Descifrează sensul expresiei *Roma, caput mundi*.
2. Unii istorici afirmă că Roma a fost centrul lumii cunoscute în Antichitate. Ce argumente poți aduce în sprijinul acestei afirmații, din perspectiva cunoștințelor tale istorice și culturale?
3. Expresia *Toate drumurile duc la Roma* face referire nu doar la puterea și întinderea în timp și spațiu a Imperiului Roman, ci și la moștenirea sa europeană. Harta de mai jos prezintă o reconstituire a istoriei rețelei de drumuri europene – arterele îngroșate reprezintă importante drumuri actuale, folosite încă din Antichitate. Ce concluzii poți trage examinând harta?

Nota bene!

caput = cap; început; (aici) capitală (în sens figurat)
mundus = lume

De la aeroport, copiii iau trenul spre centrul Romei. La ieșirea din gara principală, Roma Termini, observă în partea dreaptă ruinele uneia dintre cele mai vechi construcții fortificate ale Romei, „Zidul lui Servius”, așadar, o parte din zidul de incintă, care delimita cetatea antică.

Roma Termini și zidul servian (stânga)

Detaliu cu zidul servian

Auxilia – Repere

Cunoscut sub numele de „Zidul lui Servius”, construcția, datată de arheologi în secolul al IV-lea î.H., face parte din fortificația care împrejmuia Roma. Numele antic al zidului trimite la unul dintre regii legendari ai Romei, Servius Tullius (secolul al VI-lea î.H.), deoarece traseul incintei orașului urma, probabil, în mare măsură, traseul fortificației ridicate de regele Servius.

A-Z **Latine dicta – Text în limba latină**

Hic **Roma** est. **Romae** sumus.
Aici este **Roma**. Suntem **la Roma**.

Romani hunc murum fecerunt.
Romanii au făcut acest zid.

At quis **Romam** condidit?
Dar cine a întemeiat **Roma**?

Romulus Romam condidit.

Completează singur(ă) traducerea în limba română a propoziției de mai sus, deducând sensul acesteia pe baza întrebării lui Luca.

Ita Romulus primus rex **Romae** est.
Astfel, Romulus este primul rege **al Romei**.

Auxilia – Repere

Substantive:
Romanus (pl. **Romani**) = roman
murus = zid
rex = rege

Verbe:
esse (infinitiv) = a fi

Memento! – Ține minte!

Elemente de flexiune în limba latină și în limba română

- Cele mai multe cuvinte din limba latină își schimbă forma în funcție de contextul gramatical în care sunt folosite, situație pe care o regăsești și în limba română. Cuvintele care își schimbă forma gramaticală se numesc **cuvinte flexibile**. În limba latină sunt flexibile aceleași părți de vorbire care sunt flexibile și în limba română (de exemplu, substantive, verbe sau adjective).
- Substantivele își schimbă forma în funcție de număr (singular/plural) și de cazul la care sunt folosite. În limba latină existau șase cazuri: **nominativ** (N.), **acuzativ** (Ac.), **genitiv** (G.), **dativ** (D.), **ablativ** (Abl.) și **vocativ** (V.). Limba română a moștenit din limba latină cinci dintre ele – cazul ablativ a fost asimilat, în timp, de către acuzativ. În dialogul în limba latină de mai sus, substantivul *Roma* apare cu forme variate, ceea ce marchează cazurile diferite la care apare în text.

Cazurile nominativ și acuzativ, numărul singular

	Nominativ	Acuzativ
latină	Roma magna est.	Pueri Romam vident.
română	Roma este mare.	Copiii văd Roma .
funcție sintactică	→ subiect (<i>cine?/ce?</i>)	→ complement direct (<i>pe cine?/ce?</i>)

Substantivul *Roma* apare în ambele propoziții. În limba română, acesta are aceeași formă la ambele cazuri. Observă în ce constă, concret, diferența dintre cele două forme în limba latină. Urmărește aceeași diferență și în exemplul:

	Nominativ	Acuzativ
latină	Murus antiquus est.	Murum pueri vident.
română	Zidul este vechi.	Copiii văd zidul .
funcție sintactică	→ subiect (<i>cine?/ce?</i>)	→ complement direct (<i>pe cine?/ce?</i>)

Sinteză

nominativ	Roma	murus	rex
acuzativ	Romam	murum	regem

Nota bene!

- Literele sau grupurile de litere de la finalul substantivelor, care arată cazul și numărul acestora, se numesc **terminații**.
- Terminațiile pentru cazul **acuzativ singular** ale substantivelor latinești sunt: **-am**, **-um** sau **-em** (întâlnite, în text, la substantivele *Romam*, *murum*, *regem*). Toate aceste terminații au, așadar, în comun, litera **-m**.

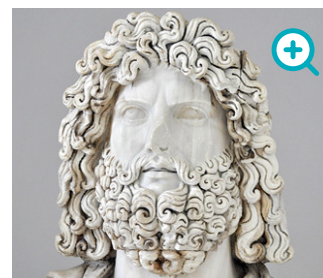

In medias res – Aplicații

1. În dicționar, prima formă a substantivului este la nominativ singular. Mai jos este dată o listă de substantive cu prima lor formă de dicționar. Completează pentru fiecare dintre acestea:

- pe a doua coloană, terminația pentru cazul acuzativ singular, pe care s-o adaugi la rădăcina cuvântului;
- pe a treia coloană, forma de nominativ sau cea de acuzativ singular, impusă de sensul propoziției (alege în funcție de traducere, distingând între subiect și complement direct).

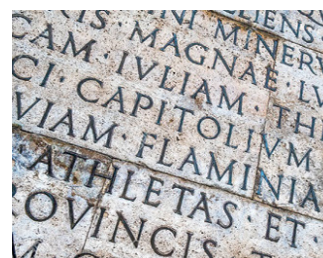
lupa	Ac. sg. lup am	Romulum et Remum lupa nutriit. (Pe Romulus și Remus i-a hrănit o lupoaică.)
aquila	Ac. sg. aquil___	Romulus ... in caelo videt. (Romulus vede vulturul pe cer.)
deus	Ac. sg. de___	Romulus Iovem ... oravit. (Romulus l-a rugat pe zeul Iuppiter.)
lex	Ac. sg. leg___	Dura ... , sed lex. (Este dură legea, dar e lege.)

Bustul lui Iuppiter (Jupiter), zeitatea supremă a romanilor, Muzeul din Sabratha, Libia

2. Pe baza modelului dat, completează, în caiet, sensul și forma cuvintelor care lipsesc din tabel. Consultă și dicționarul de la sfârșitul manualului pentru a rezolva corect cerințele.

Forma de dicționar și sensul	Nominativ singular	Acuzativ singular
lupa = lupoaică	lupa	lupam
terra =	terram
lupus = ...	lupus	...
bellum =	bellum
ara =

Detaliu de pe clădirea care adăpostește Ara Pacis Augustae (Altarul Păcii lui Augustus), Roma